

Rafał Taubenschlag, *Proces apostoła Pawła w świetle papyrusów*, Rozprawy Akad. Um. wydz. hist.-filoz. Serja II t. 37, str. 57—63, Kraków 1921.

Rozprawa ta ogłoszoną została już przed dwoma laty, mimo to chciałbym jej poświęcić choć parę słów dlatego, że bardzo łatwo może ująć uwagi naszych biblistów, a przecież jest ona cennym przyczynkiem do stwierdzenia historycznej powagi *Dziejów Apostolskich*. Wielu racjonalistów uważa *Dzieje* za utwór nowszy, z końca I w. pochodzący, napisany tendencyjnie, a stąd dla właściwej historii czasów apostołskich bez znaczenia będący. Odkrywają w *Dziejach* rzekome sprzeczności już to między poszczególnymi częściami, już to w porównaniu z dokumentami świeckimi. Profesor Taubenschlag, którego przecież, jako Izraelitę, o stronnicze przechylenie się na stronę biblistów katolickich posądzać nie można, porównuje również proces św. Pawła Ap., opowiedziany w *Dziejach* (21, 31—26, 32), z dokumentami papirusowymi z czasów rzymskich i ptolemejskich pochodzącymi, ale dochodzi do wniosku zupełnie przeciwnego, aniżeli racjoniści. Odkrywa on w bardzo wielu szczegółach wielką

jego zgodność z owymi dokumentami i widzi w tem dowód historycznej powagi Dziejów.

Najprzód porównuje z dokumentami papier. 1. część procesu (21, 31—23, 33), rozgrywającego się przed chiliarchem, czyli przed władzą policyjną. W postępowaniu policyjnym widzi następujące analogie do takiegoż procesu w papirusach. I tam doniesienie stanowi zwyczajną formę wdrożenia postępowania policyjnego; jest ono jednak zwykle pisemne, wyjątkowo tylko ustne, jak w Dziejach (21, 31). Aresztowanie na podstawie doniesienia nie jest rzadkością w papirusach; również i okucie w kajdany (21, 23) znajduje potwierdzenie, choć jeszcze niezupełnie pewne. Mało prawdopodobnym mogłoby się wydawać użycie tortur jako środka inkwizycyjnego w postępowaniu policyjnym (22, 24, 29), a jednak i na to znalazło się w papirusach potwierdzenie; z nich się okazuje, że nie wolno tortur stosować do obywateli rzymskich (22, 29), wolno zaś wobec peregrini i niewolników. Z papirusów dowiadujemy się również, że i urzędnik administracyjny przybierał niekiedy, jako ciało doradcze, kolegjum sądowe, jak mamy w Dziejach (22, 30). A wreszcie i o przekazywaniu sprawy sądowi za pomocą listu wspominają papirusy, lecz nie przechowały nam żadnego oryginału takowego listu, jak właśnie Dzieje Ap. to czynią (23, 26—30).

Następnie przechodzi autor do drugiej części procesu (23, 34—26, 32), rozgrywającego się przed hegemonem Feliksem i Festusem, czyli przed władzą sądową. Również i w sądowym postępowaniu odnajduje on dużo podobieństwa z takimże postępowaniem papirusów. Najprzód co do składu sądu. I w papirusach jest bowiem regułą, że prefektowi towarzyszą adsores jako ciało doradcze (25, 12; 26, 30). Podstawą procesu jest również skarga (24, 2ss), przyczem nieraz zachodzi w papirusach wzmianka o retorze (24, 1). Przebieg postępowania taki sam w papirusach jak w Dziejach: rozprawa sądowa rozpoczyna się stwierdzeniem pochodzenia obwinionego (23, 34), poczem oskarżyciel wytacza skargę (24, 2 ss), a oskarżony przedstawia swoją obronę (24, 10 ss). Z innych analogij między Dziejami a papirusami należy wymienić: odroczenie rozprawy celem przesłuchania dalszych świadków (24, 22), utrzymanie aresztu śledczego aż do ponownej rozprawy (24, 23. 27) i wreszcie narada sędziów między sobą na osobności (26, 31 s).

Autor kończy rozprawę następującym wnioskiem: „Z zestawienia procesu św. Pawła z procesem papirusów okazuje się, iż proces św. Pawła daje nam przykład procesu kognicyjnego, przyczem zarówno ogólna struktura procesu, jak i pojedyncze szczegóły, wykazują daleko idącą analogję z prawem papirusów. Pomijając znaczenie tego faktu dla historii prawa, oświecła on zarazem wartość tradycji apostołskiej jako źródła historycznego,

w każdym kierunku wiarygodnego, na którym badacz prawa polegać może“.

Jak z tego krótkiego sprawozdania widać, rozprawa prof. Taubenschlaga, choć co do swoich rozmiarów niewielka, zawiera jednak cenne rzeczy nie tylko dla prawników, ale i dla katolickiego biblisty.

O. K. Smoroński C. SS. R.